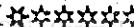

Nro. 12.

A' FELS. CSÁSZAR, ÉS AP. KIRALY
KEGYELMES ENGEDELMEBŐL.

Indúlt Bétsből Kedden Februarius 9-dik napján 1813-dik
esztendőben.

B é t s.

Nyoltz hetekig tartott terhes nyavalyám alatt nem reményltem, hogy valaha, a' Magyar tudományokat és nemzeti újságokat olvasni szerető Magyar Publikummal beszélgethessek. A' múlt 1812-dik esztendőbéli igen változó idő, a' szörnyű hideg tél, és másféle környülállások is, vén testemet megrongálván, oly nagy betegségbe ejtettek, mellynek elviselésére ifjú kor és erő kívántatna. Sajnálom, hogy a' Magyar Publikum szolgálójára való készségemet a' mostoha idő megakadályoztatta. Egyedül a' könyörülő egeknek, testem jó alkotmányának, mértékletes életemnek, Orvosom körülöttem való szorgalmatosságának, és a' válogatott orvosló szerekkel

M

való helyes élésemnek köszönhetem életben való megmaradásomat.

Az Erdélyi Felsőges Udvari Cancelláriánál megüresülve volt Udvari Tanácsosi és Referendáriusi hívatatra, eddig ugyan azon F. Cancelláriánál volt Királyi Tanácsos és Udvari Secretarius Mélt. *Vajna Antal* Urat méltóztatott ő Cs. K. Felsége kegyelmesen kinevezni.

Tek. Ugotsa Vármegyéből Nagy Szöllősszülő való tudós és érdemes Hazánkfia, Titt. Székely *János* Károly Úr, miután az Orvosi tudománynak minden részeit az ide való régi Csász. Universitásban, a' meghatározott öt esztendőig szorgalmasan tanulta, 's azokban szorosán megvizsgáltatott, és a' Doktori legfőbb grádnak elnyerésére méltónak találtatott volna, azon tudós inaugurális Dissertatiojában, mellynek következendő tizme vagyon: *In propulsandis morbis quid naturae virtus, artis praesidia quid valeant, sive: Celebris illa sententia: natura morborum medicatrix, quantum in se veri complectatur?* a' közelebb múlt Januárius 29-dik napján, az universitás palotájában, az Orvos Doktori grádnak elnyerése végett, számos Bétsi Doktorok és orvosi tudományt tanuló ifjak jelenlétekben disputatiót tartott. Opponensi Titt. *Wurm József, Hermann,* és *Veit* Doktor Urak voltak, kiknek ellenvetéseikre fellyebb nevezett tudós hazánkfia, olly nagy készséggel, olly böltsen, 's olly szép deáksággal felelt, hogy minden jelen volt Tudósok elméjének élességén, tudományának mélységén, és a' Deák nyelvben való ékesen szözlésén tsudálkoztanak.

Disputációjának végzése után a' jelen volt Decanus és Med. Professor Urak vele kezét fogván néki nagyon örvendettek, és tudományával érdemlett szerentsét kívántak. — Első Opponense Titt. *Wurm József* ide való nagy tudományú és tapasztalású Orvos Doktor Úr azt merete föllle mondani, hogy nevezett érdemes Hazánkfiánál sem tudósabb, sem az orvosi tudományban jártasabb ifjat nem esmért, és hogy akár-mel melyik Európai Universitásban méltó volna a' Professorságra. — Mi is szívünk szdrént örvendünk, hogy ezen tudós Hazánkfia virtusainak hi hirdetésére szerentsénk lehetett.

Orosz Birodalom.

Az Orosz földről ide Bétsbe jött tudósítások azt tartják, hogy ott mindenütt rend kívül való hideg tél lévén mind a' katonák, mind azok között a' boldogtalan lakosok között, a' kiknek lakhelyeiket magok az Oroszok tűz által elpusztították, és a' kik az erdőkben lappangni kén-tenlítették, igen sok embert megemésztettek az éhes farkasok, és más vadállatok. Sem abban az országban, sem másutt nem emlékezhetnek a' leg korosabb emberek is ily szörnyű kemény télre, mint volt a' jelen való. A' mint a' közönséges újság levelekben olvassuk, minden országokban, még a' napkeleti és déli tartományokban is sok ember lett a' kegyetlen brumának áldozatjává.

Az egész Orosz Birodalomban szörnyű hadi készülétek tétetődnek a' jövő nyári táborozásra. Minden helytartóságokban Császári Ukázok küldettek a' végre, hogy a' Nemesek vagy személyesen kellyenek fel, vagy más zsóldba fogadott

embereket állítsanak ki magok helyett; a' polgárok és parasztok minden 500 embertől öt fejeveres katonát tartoznak adni, és minden gazda ember két lovas szekeret parantsoltatik a' hadi seregek' számára a' táborba küldeni.

Archangelból, azon nevezetű helytartóság-nak a' Dwina folyóviz mellett, a' fejeér tengeről hat mérföldre fevő népes városából azt írják, hogy ottan a' múlt October 13-dikán a' kemény tél már el kezdődött, és hogy attól fogva minden kereskedésbéi foglalatosságok megszüntek. Mivel előre elátták azt az oda való tisztviselők, hogy ebben az esztendőben rendkívül való kemény tél leszen, minden magazinnokat azon föld termésével meg töltötték, ne hogy végére éhhalásra jussanak a' lakosok.

Török Birodalom.

A' Widdini Török Básának *Mollának* Fényes Porta eránt való indúlattya még most is kétség, és noha parantsolatot vett légyen is a' Zultánól, hogy azon erősségből kimenvén *Sophiá*-ába, *Bulgáriának* nevezetes várossába menjen, és ott magános életet éljen; mindazáltal a' Nagy Út parantsolatjának telyességgel nem engedett. — *Ilíkoglu*, a' ki a' Török Zultán ellen pártot ütött, és *Silistriába* magát bészarta, ezen erősségből kikölközvén, az Oroszokhoz szökött. Más Török hadi tiszték, a' kik *Ilíkoglunak* hív barátai voltak, és az ő vezérlése alatt lévő hadi seregeket kommandirozták, megfogatván a' Diván parantsolatjára megölettettek. — A' most uralkodó Török Császár *Mahmud* azon iparkodik, hogy a' maga tekintetét öregbítesse, és fel tett

projektumát eszközölhesse. A' *Morusi* Görög Familiát, melly mind eddig nagy tekintetben volt a' Fényes Porta előtt, és a' közönséges dolgoknak kormányozásában is nagyon befolyt, egészen eltörölte. — *Mekka'* Boldog-Arábia fő városának, és Mahomed Próféta születése helyének a' *Vehabitáktól* lett visszavétele rendkívül való örömet szerzett a' Konstantinápolyi Serailban.

Azon fővárosbéli 9-dik Januáriusi, és Drinápolyi tudósítások szerint, a' Török nagy vezér armádiáját a' Schumjába való marsirozásának alkalmatosságával a' Balkáni hegyeken, oly kemény hideg, és hófuvatagok vették körül, hogy 300 emberénél több megfagyott és temettetett el a' hó alá, maga a' fő vezér a' múlt December' 20 dik napján még Drinápolyban meg nem érkezett. Ezen a' napon nyertek azok a' 174 főből álló Orosz katonák, a' kik *Bugnóban* fogva tartattak, szabadságot a' hazájokba való vissza menetelre.

A' Konstantinápolyban lévő Orosz Követ Ministerhez az Orosz Armádiától küldetett hivatalbéli tudósítások rendkívül való örömet szerettek az Orosz és Görög lakosokban. A' Konstantinápolyi kikötőhelyben tartózkodó Orosz hajóknak Kapitányai olly parantsolatot vettek az ott lévő Orosz Követ *Italinsky* úrtól, hogy harmadnap i ágyúzás által jelentsék-ki az Orosz hadi seregeknek a' Frantziákon vett győzedelmeket. Ez a' régtől fogva szokásban volt öröm jelentés a' Nagy Zultánnak nem tettvén, azt megtilalmazni, 's egyszersmind megparantsolni

szükségesnek ítélte, hogy az ily öröm innepnek többé semmi helyek ne legyen.

A' Fényes Portának Európai tartományában uralkodó dőghalál a' felettebb való nagy hideg miatt *Konstántzinpolyón* is megszűnt; de nem mindenütt, mivel Smyrnában, a' Chiói és Samos szigeteken az utolsóbbi tudósítások szerint, még most is sok ember meghalt a' pestisben.

A' *Wechabiták* ellen Arabiában kezdődött hadakozásnak szerentsés folytatásáról következő tudósítások küldettek N. Kajróból Konstántzinápolyba:

Az első, melly az el múlt 1812-dik esztendőnek Oktober 26-dik napján költ; következőképpen szól: Az ide való Helytartó Basa olly örvendetes hírt vett *Medina* városa szomszédságából, hogy a' *Wechabiták* közül 70 Arabiai Fejedelem emberek állottak *Jusum Basa* mellé, a' ki őket nagy megkülönböztetéssel fogadta, és szép palástokkal, köntösökkel, élellet, és pénzel is megajándékozta. A' *Medinai* nevezetesebb előjárók is követeket külvén *Jusum Bassához*, ötet arról tudósították hozzája küldött követjeik által, hogy ők örömmel fogják őtet fogadni, 's akármelly órában készek lesznek a' Fényes Porta birodalma alá magokat vetni; 's következőképpen, hogy onnan rövid idő alatt örvendetes hír megyen a' Nagy Próféta temettség helyének *Medina* városának vissza vételéséről. Noha miad ezek örvendetes tudósítások legyenek is; még is mindazáltal a' Nagy Kajrói helytartó Basa *Mehmed* az ő fija *Jusum Basa* ármádájának szaporításával rendelkezést tett. Az *Ab-*

*di*ai Bégnek parantsolatot küldött, hogy 1500 főből álló gyalog sereggel mindjárt marsirozzon *Suezbe*, a' hol a' veres tengeren hajókra ülven menoyen Arábiába. Azt hiszik, hogy ez a' hadi nép *Gedda* városát fogja megtámadni, 's annál fogva a' Mekkai Serifnek Fényes Porta eránt való indulatját kitanúlni, (Serif Arábiai nyelven nemes és fő méltóságú személyt teszen, melly a' Törököktől a' *Mahomed* Próféta maradékinak szokott adadni, a' kik zöld turbánt viselnek a' fejeken. Ezt a' nevezetet főképpen a' Mekkai és Medinai Kormányozók viselik) — *Mustafa* Bég is a' Nagy Kajrói helytartó Basának egyik atyafia, és a' bátor szívű *Delyseknek* Fő vezére, ezer emberből álló segítő lovas sereggel küldetett a' *Jusum* Basa segítségére, a' kit a' Nagy Kajróba ment, és magokat a' Fényes Porta birodalma alá vetett Arábiai vezérek is követni fognák.

Nagy Britannia.

Az alatt, hogy a' háborúnak mételye e' világnak három részét gyászborítja, és pusztítja, nagy örömmel tekintenek az igaz emberiséggel bíró emberek e' világ' negyedik részére, ahol néhány nemes gondolkozású polgárokból álló társaság az emberiségnek szenvedéseit kevesíteni, a' durva nemzeteket pallérozni, 's azokat a' virtusok és tudományok által nemesíteni igyekezik. Azok, a' kik e' világnak történeteit szorgalmasan olvassák, jól tudják, melly sok nemes gondolkozású Brittusok igyekeztek eleitől fogva az úgy nevezett *assientot*, az az, az Afrikai boldogtalan lakosokkal való osmány ke-

reskedést eltörlni, mellytől minden emberi érzékenységgel bírók iszonyodnak, és a' melly a' vad embereknek magoknak alkalmatosságot szolgáltatott a' kegyetlenségre. Végtevére, midőn az 1807-dik esztendőben, az Angliai Parlamentomban ezeknek az ember szerető barátoknak szavok győzedelmet vett, és az Afrikai fekete emberekkel való kereskedés egészen meg tiltatott volna, Londonban egy oly ember szerető társaság állott fel, mellynek fő tzielja abban állt, hogy azokat a' boldogtalan embereket nem fenyegetődzéssel, nem is pénzel való meg vesztegetés, hanem tanítás, hasznos tudományok, és elméleti formáltatások által vezethessék az esméretnek, és erkölcsi jóságnak követésére.

Közönségesen tudva való dolog, hogy Amérikának feltalálásától fogva e' világnak minden részeibe sok missionáriusok, az az, térítő papok küldettek, mind oda, mind e' világnak egyéb részeibe a' vad nemzeteknek meg térítésekre, és a' keresztény vallásnak közikbe való bévitelére; de az is tudva vagyon, hogy ezek a' buzgó emberek kevés jót állíthattak - fel, mellynek oka e' volt kiváltképpen, hogy azoknak az embereknek elméjeket világosítani, és a' természeti tudományok által a' keresztény vallás igazságának megismerésére készíteni és vezetni elmúlatták. És éppen ebből következett, hogy a' megtérítendő és meg téríteni igyekező nemzetek közt véres háborúk, pusztítások, és kegyetlenségek támadtak.

Ez a' Londonban most felállott tudós társaság az Afrikabéli vad nemzeteknek megtéríté-

sekre, megszelídítésekre, és a' természeti viru-
soknak követésére. Illy, útát és eszközöket
nem választott, hanem elméleti művelés,
és együtt való nyájas társalkodás által kí-
vánta őket az evangélium elfogadására készí-
teni. Arra is szorosan vigyáz, hogy a' Parla-
mentomnak az emberekkel való kereskedés eltö-
röltetése eránt hozatott rendeletei megtartassa-
nak, emellett pedig a' földművelésnek mestersé-
gére és a' hasznos kézi munkáknak gyakorlására
a' lakosok megtanítottassanak, az emberekkel
való áldozat, a' boszorkányokról való ártalmas
vélekedés eltörölhessenek, és az olvasás 's írás
tanulására vezettessenek. Ezen tekintetre, nézve
az Amerikából közt sokféle gabona nemei,
szántásra vetésre kívántató eszközök, magvak
és plánták osztottak ki; jámbor, élelű emberek
küldettek köztük Angliából, és hogy ottan hasz-
nos iskolákat állíthassanak fel, 's tanítványái-
kat oktatni tudhassák, illendő oktatást vettek,
ezen végre *Afrikából* is egynéhány jó elméjű if-
jak vitettek Londonba s. a. t.

Hadi Történetek és Környülállások.

Hertzeg *Poniatowszky Jóscf* Feldmarsal, a'
Lengyel Országi közönséges felkelő seregnek fő
vezére, a' múlt December 24-dik napján minden
kerületbéli Marsalokhoz parantsolatot küldött,
's őket arra kötelezte, hogy minden erejeket az
alattok lévő seregeknek kikészítésekre fordítsák,
és azon legyenek, hogy Januárius 10-dik napjá-
ig minden kerületekben organizálhassák a' fegy-
verbe öltözött legénységet; úgy mindazáltal,
hogy magokat a' polgári kormányba tellyesség-

gel ne avassák. Azután arról is rendelkezett, a' nevezett Lengyel hárós, hány főből álljon egy kompánia, 's mennyi kompániából formáltassék egy batallion a' gyalogságnál, 's hány eskadronból álljon egy osztály a' lovasságnál. — A' Lengyelekből álló 5-dik corpus apródonként Warsauba bément. A' generális Tanács 8-ik Januariusi gyűléséből egy igen hízelkedő írást küldött hozzájuk, mellyben mutatott hívségeket megasztalván, őket a' haza védelmezésére újabban serkentette, 's annak nevében ígére, hogy mutatott vitézségeket meg fogja jutalmaztatni.

Ezek a' Lengyel Országi felkelő seregek, a' mint a' közönséges levelekből olvassuk, a' Brandenburgiai Marchionatusban, nevezetesen az Odera folyóvíz mellett fekvő *Frankfurt* városával által ellenben a' *Kunersdorfi* térségen fog össze gyűlni, és az Oroszokat, ha addig menni bátorognak, ott elvárni. Ezen a' vidéken ugyan *Kustrin*ig, melly onnan 5 német mértföldre fekszik, semmi erősség niatsen; mindazáltal magában is olly erős ez a' térség, az Odera vizétől két-óldalról körül lévén véetve, hogy nem egy könnyen lehet azt az ellenségnek megvenni. Tapasztalta ezt 1763 dik esztendőben az Orosz Armádia, a' midőn az ott taborozott Pruszszus hadi seregeket megtámadta, de kevésbé múlt, hogy egészen ott nem vezett, mivel néhai második *Fridrik* Király az Oroszokat az Odera szegelye közé szorítván, sokakat azon folyóvízbe ugratott, és ha néhai *Laudon* Anstriaai vitéz Feldmarsal, azon folyó vízre hajó hidakat csináltatván segítségekre nem ment volna, vagy egészen

fel kellett volna magokat adni, vagy temető sírokat az Óderába keresni.

A' *Vistula* folyóvíz környékéről Jan. 17-dik napján; minekutánna az Orosz Armádia nagy sebességgel *Marienburgig* előre nyomúlt volna (ez a' város napnyugoti Prussziában fekszik a' *Nogat* folyóvíz mellett, a' mellyen 539 lépés hosszúságú fa híd vagyon) hirtelen megállapodtatott, és még azok az előmenő seregek is, mellyek azon vízen által költöztek vala, parantsolatot vettek a' vissza térésre. A' *Vistula* és *Odera* folyóvizek közt tsak néhány tsorda Kozákok maradtak, a' kik szokások szerint mindenütt prédálnak és rabolnak, és mivel se kitsinynek, sem öregnek nem kedveznek, nagy félelembe ejtették az ártatlan lakosokat. Ez a' vad és minden emberi érzékenység nélkül szükölködő nemzet békesség idején oda haza nyugszik, föld művelésből és barom tartásból él; de mivel semmi adót nem fizet az uralkodó Fejedelemnek, hadakozás idején maga költségén, maga lovával, fegyverével tartozik szolgálni, és puskapornóá' s golyóbisnál egyebet nem vesz a' kormányszéktől. És éppen ezen okból mindenütt, még az Orosz földön is prédálnak és pusztítanak.

Úgy látszik, hogy az Orosz Armádia azon veszteség által kényszerítetett ezen lépéstételre, mellyet a' múlt hideg őszön és a' jelen való télen szenvedett vala: mivel noha az Orosz katoná a' hideg levegőhöz jobban hozzá szokott, mint a' Német és Frantzia katonaság, mindazáltal még is nagyobb szükségét szenvedett, olly tartományokon menvén keresztül, a' mellyekben

a' frantzia és német hátráló seregek mindentreg
ettek is meg ittak.

Néhány közönséges de hitelt érdemlő újság
levelek a *Wittgenstein*, 's *Tsicsagoff* egyesült hadi
seregeiket, a' *Rigai* katona őrizetet, a' *Hertog*
Kutusow vezétlése alatt lévő fő armádiával együtt
még a' Kozákokat is ide számlálván, kiknek na-
gyobb része a' maga prédájával egyetemben ho-
nyába ment, 120 — 140 ezer emberre tesék.
Mivel a' nyavalyák a' mértékletlen életnek el-
rúthetetlen következtései, és a' tábori sok nyo-
morúságok az Orosz hadi seregeket is nagyon
meggyengítették, és azok is nyúgodalom nélkül
szűzöködnek, e' mellett arra is idő kívántatik,
hogy az Orosz lovas seregek elveszett lovaik
helyett másokat kapjanak, azokat felkészítsék,
és az ágyú durrogáshoz szoktassák; azoknak is
szükségek vannak a' nyúgodalomra. Igaz ugyan,
hogy az Orosz országi lovak a' levegőnek viszon-
tagságait könnyebben elszenvedik, mint a' né-
met és Frantzia országi lovak, de azok közül
sem mindenik, hanem csak a' *Podóliai*, *Ukraj-
nai*, *Fejér Russiai*, és *Kozák* lovak, mellyek té-
len nyáron a' szabad levegő alatt vannak, soha
istállóba nem köttetnek, és eleségeket is a' hó-
alól kaparják fel, de nem minden Orosz kato-
náknak lovaik neveltetnek ilyen módon, a' tisz-
teknek, vasas és dragonyos katonáknak lovak
Orosz és Lengyel Országi szálas lovak, és sok-
kal gyengébbek a' Kozák lovaknál, és a' levegő
viszontagságaihoz nintsenek szokva.

Jobbitás. — A' 11-dik számú M. Kurirban
a' 237 dik lapon fejléről lefele a' 8-dik sorban
ezen szót *Breszlauból* így kell olvasni *Breslau-*
ba.